Vaelluskalat ja nollavelvoitelaitoksien kalatalousvelvoitteiden päivittäminen

Maa- ja metsätalousvaliokunnan kuuleminen 29.9.2026

Pauliina Louhi, Saija Koljonen

Lakimuutos on tarpeellinen, mutta toimeenpano uhkaa jäädä hitaaksi

- Lakimuutos on tarpeellinen ja tärkeä askel:
  - vesipuitedirektiivin toimeenpanossa ja vesien hyvän ekologisen tilan saavuttamisessa
  - kansallisen kalatiestrategian, lohi- ja meritaimenstrategian sekä Saimaan järvilohen toimenpideohjelman toteuttamisessa
  - EU:n ennallistamisasetuksen tavoitteiden saavuttamisessa
- Uudistuksen vaikutukset riippuvat kuitenkin ratkaisevasti toimeenpanon nopeudesta
  - Nollavelvoitelaitoksia on vähintään141, mahdollisesti enemmän
  - Uusia lupamääräysten tarkistamista koskevia hakemuksia arvioidaan tulevan vain 3–4 vuodessa
  - Tällä tahdilla lupien ajantasaistaminen kestää vuosikymmeniä
  - Vaikutukset vaelluskalakantoihin jäävät siksi hitaiksi ja rajallisiksi

Kalatalousviranomaisille on turvattava riittävät resurssit, ja kohteet on priorisoitava niiden ekologisen vaikuttavuuden perusteella.

Luke

© Luke

© Luke

Luontainen elinkierto tulisi nostaa kalatalousvelvoitteen keskeiseksi ekologiseksi tavoitteeksi

- Esityksen perusteluissa luontainen elinkierto tunnistetaan, mutta tavoite ei näy samalla painoarvolla 21 a §:ssä eikä se ole ensisijainen kalatalousvelvoitteen tavoite
- Kuitenkin, vaelluskalakantojen pitkäaikainen elpyminen edellyttää yhteyttä lisääntymis-, poikastuotanto- ja syönnösalueiden välillä
  - Geneettinen monimuotoisuus tukee kalakantojen pitkän aikavälin elinvoimaisuutta ja sopeutumiskykyä
- Vaellusyhteyden on katettava toimiva kalojen nousu- ja alasvaellus ilman merkittävää viivettä
- Istutukset voivat tietyissä tilanteissa tukea kalakantaa, mutta ne eivät poista vaellusestettä eivätkä korvaa toimivaa elinkiertoa

Kalatalousvelvoitteiden arvioinnissa tulee ensisijaisesti painottaa toimivaa nousu- ja alasvaellusta sekä luontaista lisääntymistä palauttavia toimia ellei tällainen ratkaisu ole ekologisesti, teknisesti tai saavutettavaan hyötyyn nähden selvästi epätarkoituksenmukainen.

Luke

Vaikuttavuus edellyttää jokiverkoston kytkeytyneisyyden palauttamista

- Esitys painottuu yksittäisen laitoksen tarkasteluun, mutta toimenpiteiden kohdentamisessa tulisi arvioida koko vaellusreittiä ja saavutettavaa ekologista hyötyä
- Tavoitteena ei ole pelkästään yksittäisen esteen ohittaminen, vaan lisääntymis-, poikastuotanto- ja syönnösalueiden kytkeytyneisyyden palauttaminen pääuomiin, järviin ja Itämereen
- Suurin osa nollavelvoitelaitoksista on pieniä vesivoimalaitoksia, joiden osuus Suomen sähköntuotannosta on vähäinen
- Monissa kohteissa jokiverkoston avaamisesta saatava ekologinen hyöty voi olla suuri suhteessa sähköntuotannolle aiheutuvaan menetykseen
    - Arvioinnissa on huomioitava useiden vaellusesteiden kumulatiiviset vaikutukset koko vaellusreitillä

Kohteet tulee priorisoida siten, että toimenpiteillä voidaan palauttaa ekologinen yhteys kokonaisissa jokiverkostoissa eikä vain ohittaa yksittäisiä laitoksia.

Luke

© Luke

Ympäristövirtaamat tulisi sisällyttää osaksi kalatalousvelvoitteiden arviointia

- Nollavelvoitelaitoksista suuri osa on pieniä vesivoimalaitoksia
  - Näissä kohteissa merkittäviä hyötyjiä voivat olla esimerkiksi taimen, järvilohi ja niiden elinympäristöistä riippuvaiset muut lajit
- Suurin ekologinen hyöty voidaan usein saavuttaa yhdistämällä esteen poistaminen tai luonnonmukainen ohitusuoma riittävään ympäristövirtaamaan
- Ilman riittävää ympäristövirtaamaa kalankulku, lisääntyminen ja poikastuotanto eivät toteudu
- Kalankulun lisäksi on arvioitava myös ympäristövirtaamaa ja tarvittaessa säännöstelykäytäntöjen päivittämistä

Kalatalousvelvoitteen sisältöä arvioitaessa on otettava huomioon ekologisen yhteyden ja kalakantojen luontaisen elinkierron edellyttämä virtaama.

Luke

© Luke

Kohtuullisuussääntelyllä on ratkaiseva merkitys lain vaikuttavuudelle

- Avoin kohtuullisuuskriteeri saattaa johtaa tilanteisiin, joissa vaikuttavia kalankulkuratkaisuja pidetään kohtuuttomina erityisesti pienissä vesivoimakohteissa, jolloin lain tavoitteet vaelluskalakantojen palauttamisesta toteutuisivat vain osittain
- Kohtuullisuusarvioinnissa saavutettavana hyötynä tulee pitää kalakannalle syntyvää ekologista hyötyä, mukaan lukien uhanalaisen kannan luontaisen elinkierron palautumisen edellytykset
- Vesivoiman menetyksestä maksettavissa korvauksissa on otettava huomioon myös laitoksen pitkäaikainen käyttö ilman kalatalousvelvoitteita siten, että nykyisiä nollavelvoitelaitoksia ei tule asettaa taloudellisesti edullisempaan asemaan kuin laitoksia, joilla velvoite on jo ollut pidempään

Sääntelyn on mahdollistettava luontaisen elinkierron palauttaminen myös silloin, kun tavoitteen saavuttaminen edellyttää luvanhaltijalta taloudellisesti merkittäviä, mutta ekologisesti perusteltuja toimia.

Luke

© Luke

Kalatalousvelvoitteen tulee sisältää ekologisen vaikuttavuuden seuranta

- Kalatalousvelvoitteen tulee tarvittaessa sisältää ekologisen vaikuttavuuden seuranta sekä mahdollisuus tarkistaa toteutusta seurantatulosten perusteella
- Seurannan ei tule rajoittua rakenteen toteuttamiseen tai kalatien käyttökunnossa pysymiseen, vaan sen tulee kohdistua velvoitteen tavoitteeseen
    - Kohdekohtaisia mittareita voivat olla esimerkiksi kalatien löydettävyys ja läpäisytehokkuus, vaellusviive, alasvaelluskuolleisuus, kutualueille pääsevien kalojen määrä, luontainen lisääntymistulos sekä poikas- tai smolttituotanto tai näiden yhdistelmiä

Velvoitteiden tuloksellisuutta tulee seurata ekologisin mittarein ja toteutusta tarkistaa tarvittaessa seurantatulosten perusteella.

Luke

© Luke

© Luke

Elinvoimaiset vaelluskalakannat tarvitsevat toimivat vaellusyhteydet.

Kiitos!

luke.fi

© Luonnonvarakeskus
© Natural Resources Institute Finland
© Naturresursinstitutet